

Bakalářské studium – otázky ke státním bakalářským zkouškám

Sociologie

1. Plurality I

Sociální rozměr lidské existence. Podoby sociálních seskupení. Sociální kategorie. Sociální agregáty náhodné (shluky, sběhy). Sociální agregáty aktivní – davy (podoby davů, principy davového chování, zásady práce s davy). Koncepty masové společnosti.

2. Plurality II

Sociální agregáty receptivní – publika (publika shromážděná a neshromážděná, publika a davy – srovnání a vzájemné proměny). Komunita tradiční a moderní. Komunita profesní, zájmové a lokální.

3. Proces socializace

Podstata socializace. Sociální konstrukce reality (Berger a Luckmann) Sféry a mechanismy socializace. Resocializace. Vztah socializace a výchovy podle Durkheima. Proces individualizace a destandardizace životní dráhy.

4. Rodina

Rodina jako specifická sociální skupina a jako významný socializační činitel. Základní funkce rodiny. Historické a současné podoby rodiny. Gender pohledem sociologie (s ohledem na oblasti vzdělávání a práce).

5. Společnost a příroda

Společnost jako pojem. Biologická podstata člověka. Dispozice lidského organismu pro sociální život. Společnost a biologické faktory. Společnost a geografické faktory. Ekosystém lidských společenství. Etapy vývoje přírodního prostředí a společnosti. Společnost a demografické faktory. Společnost a přírodní vlivy – vzájemné vztahy mezi přírodními faktory.

6. Sociologie jako věda o společnosti I

Předmět sociologie. Protosociologie. Důvody vzniku sociologie (povaha procesu modernizace). Přehled zásadních vývojových etap sociologie od Comta po konec 20. století. Klasická sociologie – hlavní představitelé.

7. Sociologie jako věda o společnosti II

Paradigma ve vědě. Základní sociologická paradigmata. Thomasův teorém. Ohniska sociologického pohledu. Vztah teorie a empirie. Systém sociologických disciplín. Funkce sociologie. Česká sociologie.

8. Sociální výzkum

Specifika a vymezení sociálního výzkumu. Struktura a strategie. Od zadání k cílům. Kvantitativní a kvalitativní přístup – charakteristické rysy a rozdíly.

9. Příprava výzkumu I

Tvorba konceptuálního rámce zkoumání (včetně odborné přípravy a nezbytných redukcí). Příprava kvantitativního výzkumu – operacionalizace, znaky a indikátory, hypotézy.

10. Příprava výzkumu II

Příprava kvalitativního výzkumu – konceptualizace výzkumného problému, zásady kvalitativního zkoumání. Kritéria kvality zkoumání – validita, reliabilita a reprezentativita v kvantitativním a v kvalitativním přístupu. Projekt kvantitativního a kvalitativního šetření.

11. Příprava výzkumu III

Výběr zkoumaných objektů – základní a výběrový soubor, pravděpodobnostní a nepravděpodobnostní výběry, výběry založené na dostupnosti a dobrovolnosti. Výběry v kvantitativním a v kvalitativním výzkumu.

12. Základní techniky sběru dat I

Volba techniky, standardizace techniky. Experimentální a neexperimentální přístup. Pozorování – základní podoby, role pozorovatele, problémy aplikace.

13. Základní techniky sběru dat II

Dotazování – zásady tvorby otázek, typy a druhy otázek, řazení otázek. Rozhovor – základní podoby. Skupinová diskuse, ohniskové skupiny. Role tazatele. Problémy aplikace.

14. Základní techniky sběru dat III

Dotazník – základní podoby, vzhled, způsoby distribuce. Rozhovor a dotazník – zásadní rozdíly. Anketa. Studium dokumentů – druhy a podoby dokumentů, vnější a vnitřní analýza. Obsahová analýza – analytická kategorie, záznamová jednotka, kontextuální jednotka, kvantitativní a kvalitativní přístup. Experiment – základní druhy, typy proměnných, struktury experimentálních situací.

15. Výsledky výzkumu

Vyhodnocování kvantitativních dat – kódování, třídění 1. stupně, základní statistické míry, úpravy znaků, třídění 2. stupně, podstata statistických testů. Vyhodnocování kvalitativních dat – kódování, některé způsoby třídění informací. Sekundární analýza a metaanalýza dat. Interpretace dat – základní principy. Redukce jako možné zdroje chyb. Úskalí interpretace statistických údajů.

16. Závěr výzkumu a etické problémy jeho realizace

Závěrečná zpráva – její význam a struktura. Etické otázky sociálního výzkumu – etika výzkumné práce, etika práce se zkoumanými osobami.

17. Sociologie vzdělávání – základní charakteristika

Vzdělávání jako sociální jev, jeho vztah k různým sociálním institucím. Společenské funkce výchovy a vzdělávání. Vztah vzdělávání k sociální stabilitě a změně. Hlavní okruhy zájmu sociologie vzdělávání.

18. Sociologie vzdělávání – vybrané teoretické přístupy

Durkheim a Weber, teorie konsensu, konfliktu a interpretativní sociologie o socializaci a vzdělávání.

19. Vzdělávací politika

Místo vzdělávací politiky ve veřejných politikách. Aktéři vzdělávací politiky. Úroveň tvorby vzdělávací politiky. Globalizace vzdělávací politiky. Vzdělávací politika jako vědecká disciplína.

20. Sociální stratifikace, sociální mobilita a vzdělávání

Pojem sociální stratifikace. Sociální vrstvy a třídy v moderní společnosti a jejich vztah ke vzdělávání. Typy sociální mobility. Sociální stratifikace a meritokracie. Koncept společnosti osvědčení podle Collinse.

21. Vzdělávací systémy a reprodukce nerovností

Americká a evropská sociologie šedesátých až devadesátých let 20. století v diskusi o problému reprodukce sociálních a kulturních nerovností ve vzdělávacích systémech (Bernstein, Bourdieu, Boudon, Bowles a Gintis, Willis, teorie maximálního udržování nerovností a nerovnosti udržované ve výsledku).

22. Vzdělávací organizace

Teorie byrokracie podle Webera, selhání byrokracie. Funkce školy a její vnitřní život. Skryté kurikulum. Sociologie učitele. Vzdělávací organizace pro dospělé. Institucionalizace a deinstitutionalizace vzdělávání dospělých.

23. Sociologie práce

Sociologické vymezení práce. Podoby práce v moderní společnosti. Trh práce. Proměny práce jako placeného zaměstnání (koncept postfordismu). Další aktuální témata sociologie práce.

24. Masová média a učení se

Historický vývoj masových médií (McLuhan). Pojem veřejnost; média a moderní demokracie (Habermas). Spory o vliv masových médií. Působení médií v oblasti vzdělávání. Mediální a informační gramotnost.

25. Výzkum vzdělávání a učení se dospělých

Vztah vědy, výzkumu a vzdělávací politiky. Komparativní výzkum. Kvalitativní výzkum vzdělávání dospělých (etnografie – komunity praxe podle Wengera, biografický výzkum). Přehled hlavních teoretických směrů uplatňovaných ve výzkumu vzdělávání a učení se dospělých.

Literatura

- BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.
- GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- HARRINGTON, Austin a kol. *Moderní sociální teorie. Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JARKOVSKÁ, Lucie. *Gender před tabulí: etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. ISBN 978-80-7419-119-0.
- KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ (eds.). *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1260-7.
- KAŠČÁK, Ondrej a Branislav PUPALA. *Škola zlatých golierov. Vzdelavanie v ére neoliberalizmu*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-113-8.
- KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 80-86429-29-6.
- KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. ISBN 80-86429-52-0.
- KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-102-2.
- KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-6.
- KOPECKÝ, Martin. *Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou. Politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-493-6.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

- PETRUSEK, Miloslav. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-02-4.
- PETRUSEK, Miloslav a kol. *Dějiny sociologie*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3234-3.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X.
- PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SIMONOVÁ, Natalie. *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti. Vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. ISBN 978-80-7419-070-4.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce / Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie VI, (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- ŠUBRT, Jiří a Jan BALON. *Soudobá sociologická teorie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2457-7.
- VESELÝ, Arnošt. *Vzdělávací politika*. In: Martin POTŮČEK a kol. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, s. 277–309. ISBN 80-86429-50-4.